

MĂSURI DE PREVENȚIE A INFECȚIEI COVID-19 LA LOCUL DE MUNCĂ

Plan de măsuri individualizat

CHIȘINĂU, 2020

Angela PARASCHIV, Raisa DELEU

MĂSURI DE PREVENȚIE A INFECȚIEI COVID-19 LA LOCUL DE MUNCĂ

*Plan individualizat pentru
"██████████" SRL, fabrica de brânzeturi*

CHISINAU, 2020

Plan individualizat de măsuri sigure de combatere a răspândirii infecției COVID-19 la locul de muncă pentru "██████████" SRL, fabrica de brânzeturi.

Planul prezintă o sinteză și o analiză aprofundată a referințelor bibliografice care abordează experiența internațională de reducere a impactului evenimentelor pandemice la locul de muncă, și dezvoltarea măsurilor adecvate pentru unitatea economică vizată, astfel încât întreprinderea să-și eficientizeze munca în domeniul managementului operațional al riscurilor de răspândire a infecției COVID-19 la locul de muncă.

Este elaborat cu suportul CARITAS VIENA.

Este adresat de asemenea și altor agenți economici, care activează în domeniul respectiv, după operarea unor corecții de rigoare cu considerarea rezultatelor estimării riscului. De asemenea poate servi drept reper pentru promovarea sănătății la locul de muncă.

Autori:

1. Paraschiv Angela, dr.șt.med., conferențiar universitar, Departamentul Medicină Preventivă al USMF "Nicolae Testemițanu", șef Disciplina epidemiologie, medic epidemiolog categorie superioară
2. Deleu Raisa, dr.șt.med., conferențiar universitar, Departamentul Medicină Preventivă al USMF "Nicolae Testemițanu", Disciplina igienă, medic igienist categorie superioară, secția Sănătatea ocupațională, toxicologie și siguranță chimică a Agenției Naționale pentru Sănătate Publică

CUPRINS

MĂSURI DE PREVENȚIE A INFECȚIEI COVID-19 LA LOCUL DE MUNCĂ	1
CUPRINS	4
INTRODUCERE	7
NOȚIUNI PRINCIPALE UTILIZATE ȘI SEMNIFICAȚIA LOR	9
1. INFORMAȚII GENERALE DESPRE NOUL CORONAVIRUS SARS-CoV-2	11
Ce este coronavirusul?	11
Ce este noul coronavirus?	11
Cum apar noi tulpine de coronavirus?	11
Cât timp supraviețuiește noul coronavirus pe diferite suprafețe?	12
La ce este sensibil SARS CoV-2 ?	12
Biocide efective pentru coronavirusi	13
2. MANIFESTĂRILE CLINICE ALE SINDROMULUI RESPIRATOR SEVER ACUT PROVOCAT DE COVID-19	13
Care sunt simptomele infecției cu noul coronavirus?	13
Care este frecvența semnelor clinice în infecția COVID-19?	13
Diagnosticul de laborator	13
3. CARACTERISTICILE PROCESULUI EPIDEMIOLOGIC	15
Care sunt verigile principale ale procesului epidemiologic?	15
Cine este sursa de infecție COVID-19?	15
Care este durata de contagiozitate a sursei de infecție COVID-19?	15
Care este mecanismul de transmitere a infecției COVID-19?	16
Care sunt factorii de transmitere a infecției COVID-19?	16
Cine este susceptibil la infecția COVID-19?	16
Cine are un risc crescut de a contacta coronavirusul?	16
Care sunt afecțiunile care cresc vulnerabilitatea la infecția COVID-19?	16
Care este rata de infectare cu COVID-19 în raport cu vârsta?	17
4. MĂSURILE DE PREVENȚIE ȘI ANTIEPIDEMICE	17
Cum întrerupem transmiterea infecției COVID-19?	17
Care sunt criteriile de tratament la domiciliu?	17
Care sunt criteriile de spitalizare?	18
Ce înseamnă autoizolarea la domiciliu pentru 14 zile?	18
Care este semnificația purtării măștii în prevenția COVID-19?	18
Cum spălăm mâinile?	20

Cum dezinfectăm mâinile?	20
5. SĂNĂTATEA OCUPAȚIONALĂ ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19	21
În ce mod criză pandemică poate avea impact asupra sănătății și securității în muncă?	21
Care sunt riscurile ocupaționale induse de evenimentele pandemice?	21
Care este modalitatea, recomandată de OMS și OIM, de evaluare a riscului COVID-19?	22
Care sunt riscurile profesionale a lucrătorilor din sectorul asistenței medicale? ...	22
Care sunt riscurile pentru angajații în munci în care nu este posibil să lucreze de acasă?	22
Care sunt riscurile pentru angajații care își continuă lucrul de acasă?.....	23
Care sunt riscurile induse de insecuritatea în muncă sau îngrijorarea cu privire la ocuparea unui loc de muncă în viitor?	23
Cum se notifică gradul riscurilor profesionale de răspândire a COVID-19 și aplicativitatea pentru prioritizarea (justificarea) măsurilor de asanare?	23
Care sunt elemente esențiale ale unei strategii de intervenție la locul de muncă pentru reducerea riscurilor induse de COVID-19?	24
Ce provocări induse de COVID-19 sunt observate cel mai frecvent în întreprinderi?	25
Ce ar trebuie de făcut pentru a minimiza riscul de COVID-19 la locul de muncă?	25
Măsuri organizatorice	25
Măsuri operaționale	26
Măsuri social-culturale	27
Măsuri economice.....	27
6. EVALUAREA RISCURILOR DE RĂSPÂNDIRE A COVID-19 LA LOCUL DE MUNCĂ LA " ██████████ " SRL, fabrica de brânzeturi.	28
.....	28
Date generale despre unitatea economică	28
Amplasarea (locația):.....	Error! Bookmark not defined.
Specializarea	28
Regimul de muncă și odihnă	28
Numărul de angajați.....	28
Caracteristica întreprinderii și procesului tehnologic.....	28
Anamneza epidemiologică	28
Măsurile de prevenție și antiepidemice întreprinse în întreprindere	29
Identificarea provocărilor și evaluarea gradului de risc de răspândire a infecției COVID-19 la locul de muncă " ██████████ " SRL, fabrica de brânzeturi.....	29

7. RECOMANDĂRI PRACTICE DE MĂSURI PROFILACTICE ȘI ANTIEPIDEMICE A INFECȚIEI COVID-19 LA ” ██████████ ” SRL, fabrica de brânzeturi.....	31
Măsuri organizaționale.....	32
Măsuri operaționale	32
Măsuri logistice	33
Măsuri ce țin de cultura organizațională.....	34
MĂSURI ANTIEPIDEMICE!!!	37
Legiferarea organizării muncii angajaților în perioada pandemică, în RM.....	38
Acordarea angajaților cu concedii anuale de bază și suplimentare, alte vacanțe plătite prevăzute de lege.....	38
Acordarea concediilor neplătite la cererea angajaților	39
Acordarea angajaților zilei de muncă cu durată (normă) parțială.....	39
Introducerea schimbărilor în muncă.....	40
Introducerea muncii la distanță sau muncii la domiciliu	40
Introducerea șomajului tehnic.....	41
Aplicarea mijloacelor individuale și colective de protecție.....	42

INTRODUCERE

Sindromul respirator acut sever, din momentul când a fost identificat și descris pentru prima dată în China la 31 decembrie 2019, care ulterior a atins dimensiunea unei situații de urgență în sănătatea publică de îngrijorare internațională și apoi a unei pandemii, generează un număr mare de probleme și întrebări, prezentând provocări severe societății, nu doar cele legate de transmiterea bolii, și fiecare necesită o abordare complexă (amplă) pentru a găsi cea mai bună soluție.

Relevanța pandemiei Covid-19 pentru sănătatea la locul de muncă derivă din subiectele abordate de activitățile de cercetare-inovare și cele practice de domeniul respectiv, și anume:

- prevenirea și/sau minimizarea riscurilor pentru sănătate la locul de muncă;
- adaptarea muncii și a mediului ocupațional la posibilitățile angajatului;
- ridicarea bunăstării fizice, psihice și sociale ale angajatului;
- minimizarea consecințelor accidentelor și leziunilor, precum și a bolilor/intoxicațiilor profesionale ca urmare a activităților în muncă,
- precum și promovarea sănătății.

În Republica Moldova, măsurile juridice de alertă au început la data de 02.02.2020 când a fost emisă prima hotărâre a Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică (CNESP), după care odată cu declararea stării de urgență pe teritoriul RM au urmat dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova (CSE). Actele normative nominalizate *supra*, au generat un șir de provocări la care angajatorii din sectorul public și privat au fost nevoiți să le accepte și se să adapteze.

Deși dovezile empirice privind impactul pandemiei de COVID-19 asupra sănătății ocupaționale sunt încă limitate, este clar că locurile de muncă congregante și localitățile rezidențiale reprezintă un mediu cu risc crescut de transmitere a bolilor infecțioase, inclusiv focare de boli respiratorii, care se transmite de la om la om pe cale respiratorie, prin picături.

În același timp, este incorect, din punctul de vedere al sănătății ocupaționale, că expunerea la boli infecțioase să fie principala considerațiune pentru sănătatea lucrătorilor în timpul unei pandemii, chiar și pentru lucrătorii din prima linie, precum cei din asistența medicală.

Pentru buna soluționare a problemelor de sănătate ocupațională este important, în timpul evenimentelor pandemice, evaluarea gradului de risc de răspândire a infecției la locul de muncă și dezvoltarea măsurilor de asanare bazate pe dovezi (evidențe) și implementarea bunelor practice internaționale.

Obiectivele planului individualizat de măsuri de prevenție a infecției COVID-19 la locul de muncă

Scopul planului este de a le prezenta angajatorului și angajaților informații și recomandări utile, bazate pe experiența internațională de luptă împotriva urgențelor de sănătate publică, care vor contribui la îmbunătățirea eficienței și eficacității măsurilor de prevenție și antiepidemice implementate în unitatea economică.

Obiectivele la nivel de cunoaștere și înțelegere:

- să cunoască particularitățile epidemiologice și clinice a infecției COVID-19;
- să cunoască măsurile generale de profilaxie și antiepidemice a infecției COVID-19;
- să identifice provocările induse de infecția COVID-19 existente la locul de muncă și la nivel de întreprindere;
- să evidențieze cazurile speciale (particulare) care conduc la creșterea riscului de infectare cu noul tip de coronavirus;
- să cunoască regulile de comportament personal, inclusiv la locul de muncă, pe timp de pandemie COVID-19.

Obiectivele la nivel de aplicare:

- să aplice corect prevedere legislației în vigoare în domeniul securității și sănătății în muncă, în limitele competențelor atribuite;
- să monitorizeze legislația în vigoare și modificările recomandărilor autorităților în vederea controlului și combaterii pandemiei COVID-19;
- să achiziționeze abilități de lucru operativ în combaterea infecției COVID-19 la locul de muncă;
- să respecte exigențele impuse de autorități în prevenția infecției COVID-19.

Obiectivele la nivel de integrare:

- să conlucreze cu toți actorii implicați în controlul și combaterea infecției COVID-19, în limitele competențelor prevăzute de lege;
- să înainteze propuneri de îmbunătățire a managementului sistemului operațional de prevenție a infecției COVID-19 la locul de muncă.

NOȚIUNI PRINCIPALE UTILIZATE ȘI SEMNIFICAȚIA LOR

Agent patogen (sau **agentul infecțios**) – este un microorganism sau macroorganism care, într-un organism animal sau uman, determină apariția unui proces patologic. Exemple de **agenți patogeni**: bacterii, virusuri, fungii, paraziți, prioni.

Mecanism de transmitere a agentului infecțios – evoluția biologică a adaptabilității fiecărui tip de microb la anumite căi de mișcare de la sursa agentului infecțios la persoane sănătoase susceptibile, provocând noi cazuri de infecție și continuarea procesului epidemic.

Factor de transmitere a agentului patogen – elemente (obiecte) din mediul extern care participă la transmiterea agentului infecțios de la sursă la organisme sensibile, dar nefiind habitatul natural al agentului patogen.

Calea de transmitere a agentului patogen – totalitatea factorilor de transmitere a agentului cauzal al infecției reprezintă căile de transmitere (răspândire) ale principiului infecțios într-un proces epidemic.

Perioada de incubație – perioada procesului infecțios care este determinată de timpul dintre pătrunderea agentului infecțios în organismul animal sau uman și momentul de debut al simptomelor.

Perioada de manifestare clinică – perioada procesului infecțios care se caracterizează prin apariția, culminarea și reducerea intensității simptoamelor și semnelor clinice ale bolii.

Perioada de convalescență – perioada de însănătoșire și recuperarea a tuturor funcțiilor organismului afectate.

Perioada de contagiozitate – perioada de timp, când sursa de infecție, elimină în mediul înconjurător agenți infecțioși virulenți (capabili de a deteriora rezistența organismului sănătos)

Definiții de caz în infecția COVID-19:

CAZ SUSPECT

1. Pacient cu infecție respiratorie acută (febră **ȘI/SAU** cel puțin un semn/simptom al bolii respiratorii, de exemplu: tuse, dificultăți de respirație etc.) **ȘI** cu un istoric de călătorie sau aflare într-un teritoriu care raportează transmiterea infecției COVID-19 în ultimele 14 zile anterioare debutului simptomelor

sau

2. Pacient cu infecție respiratorie acută (febră **ȘI/SAU** cel puțin un semn/simptom al bolii respiratorii, de exemplu: tuse, dificultăți de respirație etc.) **ȘI** care a fost în contact cu un caz COVID-19 probabil sau confirmat (vezi definiția contactului*) în ultimele 14 zile înainte de debutul simptomelor;

sau

3. Pacient cu infecție respiratorie acută severă (SARI**) **ȘI** care necesită spitalizare **ȘI** fără altă etiologie care ar explica pe deplin prezentarea clinică.

CAZ PROBABIL

1. Un caz suspect pentru care testarea la infecția COVID-19 nu este concludentă.
sau
2. Un caz suspect pentru care testarea nu a putut fi efectuată din anumite motive.

CAZ CONFIRMAT

Un caz cu confirmare de laborator a infecției COVID-19, indiferent de semnele și simptomele clinice.

Definiția contactului - persoana care a avut oricare contact cu un caz probabil sau confirmat pe parcursul a 2 zile până la debut și 14 zile după debutul simptomelor, precum:

- Contactul față în față cu un caz probabil sau confirmat la distanța de 1 metru și în decurs de mai mult de 15 minute;
- Contact fizic direct cu un caz probabil sau confirmat;
- Îngrijirea unui pacient cu COVID-19 caz probabil sau confirmat, fără a utiliza adecvat echipamentul de protecție personală

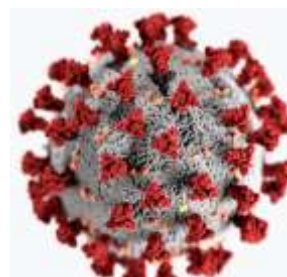
1. INFORMAȚII GENERALE DESPRE NOUL CORONAVIRUS SARS-CoV-2

Ce este coronavirusul?

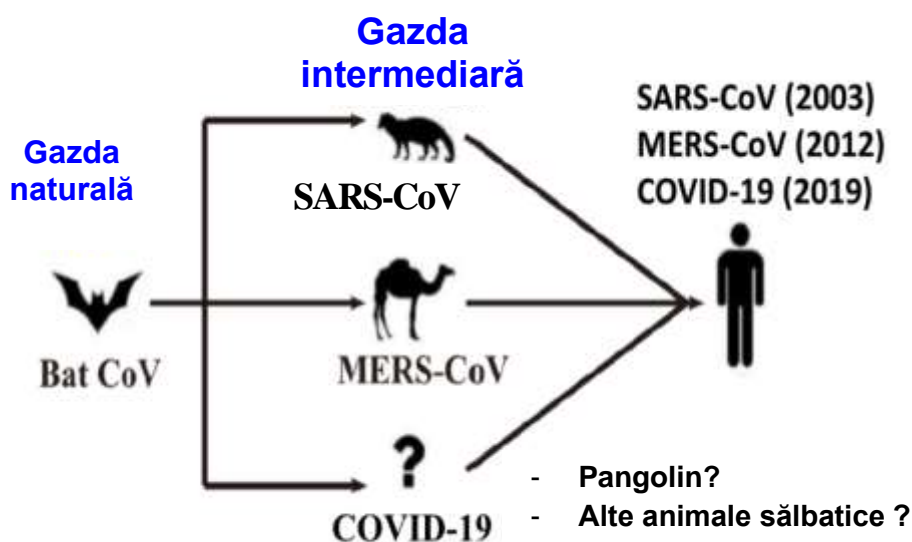
- Coronavirusurile (CoV) sunt o familie numeroasă de viruși care provoacă boli, de la răceala comună, la afecțiuni mai severe;
- În prezent sunt cunoscute 7 tulpini de coronavirusi;
- Patru dintre tulpinile CoV provoacă răceli comune, iar trei au condus la epidemii
 1. Sindromul respirator acut sever (SARS-CoV), apărut în China;
 2. Sindromul respirator din Orientul Mijlociu (MERS-CoV) a apărut în Arabia Saudită;
 3. COVID-19 a fost identificat în China.

Ce este noul coronavirus?

- Este o tulpină nouă de coronavirus, care nu a fost identificată anterior la om.
- A apărut în Wuhan, provincia Hubei din China, în decembrie 2019.
- Boala pe care o provoacă este respiratorie și se poate răspândi de la persoană la persoană.

Cum apar noi tulpine de coronavirus?

Atenție! Animalele au fost sursa inițială a virusului.
Acum noul coronavirus se răspândește de la om la om.

Cât timp supraviețuiește noul coronavirus pe diferite suprafețe?

Tipul de suprafață	Perioada de rezistență
pe suprafețe rămân infecțioase la temperatura camerei	până la 9 zile
În medie, virusurile supraviețuiesc	între 4-5 zile
Temperatura scăzută și umiditatea ridicată a aerului	cresc în continuare durata lor de viață
carton	Până la 24 ore
plastic	Până la 5 zile
Oțel inoxidabil	Până la 2-4 zile (48 ore)
lemn	Până la 4 zile
sticlă	Până la 4 zile
mănuși	Până la 4-5 zile
aluminiu	2-8 ore
hârtie	4-5 zile
Etanol 70% , peroxid de hidrogen sau hipoclorit de sodiu 0,1-0,5%	sunt eficienți împotriva coronavirusurilor, distruge într-o min (1 min)

La ce este sensibil SARS CoV-2 ?

- Razele ultraviolete;
- Radiația termică (căldura) – virusul se inactivează la temperatura de:
 - 56°C timp de 30 de minute;
 - 40°C timp de 1 oră;
- Solvenți lipidici, cum ar fi eterul;
- 75% etanol;
- Acidul peroxidoacetic;
- Dezinfectante cu conținut de clor

Atenție! Virusul poate supraviețui pe suprafețe, la temperatura ambiantă (aproximativ 20°C) timp de aproximativ două zile.

Atenție! CLORHEXIDINA – s-a dovedit a fi neeficientă împotriva noului coronavirus.

Biocide efective pentru coronavirusi

Nimicirea coronavirusilor de pe diferite suprafețe contaminate poate fi realizată prin aplicarea biocidelor recomandate de ECDC, OMS și MSMPS RM:

Antimicrobial agent	Concentration	Coronaviruses tested
Ethanol	70%	HCoV-229E, MHV-2, MHV-N, CCV, TGEV
Sodium hypochlorite	0.1–0.5% 0.05–0.1%	HCoV-229E SARS-CoV
Povidone-iodine	10% (1% iodine)	HCoV-229E
Glutaraldehyde	2%	HCoV-229E
Isopropanol	50%	MHV-2, MHV-N, CCV
Benzalkonium chloride	0.05%	MHV-2, MHV-N, CCV
Sodium chlorite	0.23%	MHV-2, MHV-N, CCV
Formaldehyde	0.7%	MHV-2, MHV-N, CCV

Sursa: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/coronavirus-SARS-CoV-2-guidance-environmental-cleaning-non-healthcare-facilities.pdf>

2. MANIFESTĂRILE CLINICE ALE SINDROMULUI RESPIRATOR SEVER ACUT PROVOCAT DE COVID-19

Care sunt simptomele infecției cu noul coronavirus?

1. Virusul poate provoca simptome usoare, asemănătoare gripei, precum: febra, tuse, respirație dificilă, dureri musculare, oboseala.
2. Cazurile mai grave dezvoltă pneumonie severă, sindrom de detresă respiratorie acută, sepsis și soc septic, situații care pot duce la deces.

Care este frecvența semnelor clinice în infecția COVID-19?

- febra - 82.2%;
- tusea - 61.7%;
- stare de rău general - 44%;
- dispnee - 41%;
- anorexie - 40%;
- expectorația sputei - 27.7%;
- mialgii - 22.7%;
- dureri faringiene - 15.1%;
- grețuri - 9.4%;
- vertijuri - 9.4%;
- diaree - 8.4%;
- cefalee - 6.7%;
- vomă - 3.6%;
- dureri abdominale - 2.2%.

Atenție! ABSENȚA FEBREI NU EXCLUDE INFECȚIA COVID-19!

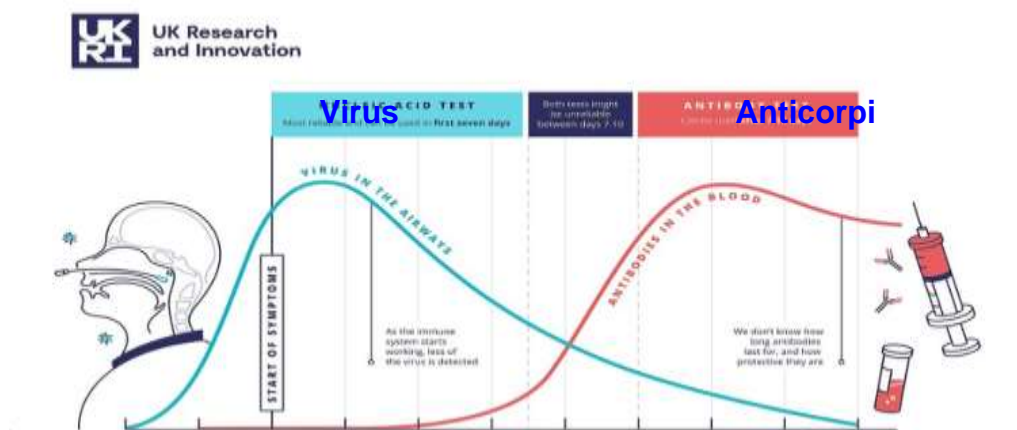
Diagnosticul de laborator

1. Testu Real Time PCR – determină virusul SARS-CoV-2 din prima zi de apariție a semnelor clinice
2. Metoda imunoenzimatică (ELISA) – determinarea anticorpilor
 - Test calitativ pentru determinarea Anticorpilor către virusul SARS-CoV-2 IgM
 - Test cantitativ pentru determinarea Anticorpilor către virusul SARS-CoV-2 IgG

Atenție: Anticorpii pot fi depistați după 10-14 zile de la infectare. Testul ne arată că persoana este în perioada de însănătoșire

Cerințe pentru efectuarea Testului Real Time PCR:

- Înainte de toaleta cavității bucale
- Înainte de ingestia de alimente sau lichide, fie la 4 ore după acestea

Atenție! Testarea de laborator al contacților poate fi efectuată din a 7-a zi de la contact!

3. CARACTERISTICILE PROCESULUI EPIDEMIOLOGIC

Care sunt verigile principale ale procesului epidemiologic?

Transmiterea infecției în populația umană poate fi realizată dacă sunt prezente 3 componente principale ale unui lanț epidemic:

1. Sursa de agenți patogeni - omul bolnav cu semne clinice sau fără semne clinice;
2. Mecanismul de transmitere – transmiterea prin picături (tusă, strănut, vorbire) sau atingerea suprafețelor contaminate cu virus;
3. Receptivitatea populației – persoane receptive cu sistem imun slăbit sau comorbidități;

Pentru a exclude transmiterea infecției trebuie să acționăm asupra tuturor componentelor procesului epidemic.

Atenție! Măsura principală pentru a preveni răspândirii infecției este orientată asupra întreruperii mecanismului de transmitere.

Cine este sursa de infecție COVID-19?

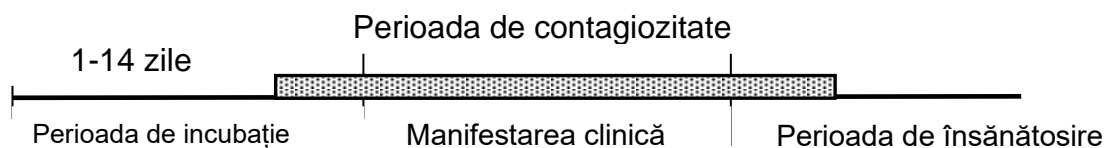
- **Persoanele bolnave:**
 - simptomatice – infectează 20%
 - asimptomatice – infectează 80%.

În prezent se estimează că, în medie, o persoană infectată va infecta între 2-3. În cazul neaplicării măsurilor de prevenire, persoana infectată poate contamina până la 6 persoane.

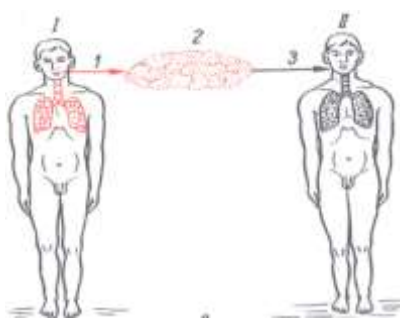
Care este durata de contagiozitate a sursei de infecție COVID-19?

Persoana infectată cu virusul SARS-CoV-2 este contagioasă ultimele 2 zile ale perioadei de incubație (când nu sunt semne clinice), toată perioada de manifestare clinică și câteva zile după dispariția semnelor clinice

Atenție! VIRUSUL SE POATE RĂSPÂNDI ÎNAINTE DE APARIȚIA SIMPTOMELOR.

Care este mecanismul de transmitere a infecției COVID-19?

Noul coronavirus SARS-CoV-2 poate să fie transmis:

- mai ales prin picături respiratorii, secreții nazale ori salivă pe care o persoană infectată le elimină prin expirație atunci când vorbesc, tușesc sau strănută **Respirator**

- prin contact apropiat cu o persoană infectată (în raza de aproximativ 6 metri);

- prin **contact** direct sau habitual cu obiecte (inclusiv bani) contaminate cu secreții infectate și dacă mâna atinge apoi nasul, gura sau ochii.

Care sunt factorii de transmitere a infecției COVID-19?

1. Aerul
2. Produsele alimentare contaminate
3. Obiectele mediului înconjurător contaminate

Cine este susceptibil la infecția COVID-19?

- Persoanele de toate vârstele pot să se infecteze de noul coronavirus.
- Persoanele în etate și persoanele cu afecțiuni medicale preexistente sau cele aflate în tratament imunosupresor par să fie mai vulnerabile la forme mai severe de îmbolnavire.

Atenție! Organizația Mondială a Sănătății recomandă oamenilor de toate vârstele să adopte măsuri de a se proteja de virus.

Cine are un risc crescut de a contacta coronavirusul?

- Persoanele în vârstă și cele care suferă de afecțiuni severe;
- Persoanele care trăiesc sau călătoresc într-o zonă afectată de noul coronavirus;
- Personalul medical care se ocupă de îngrijirea persoanelor infectate;

Care sunt afecțiunile care cresc vulnerabilitatea la infecția COVID-19?

- hipertensiune arterială (HTA);
- diabet, boli de inimă;
- boala pulmonară obstructivă cronică (BPOC);
- astmul;
- boala renală cronică;
- cancer;
- boli sistemice grave pentru care este necesar tratament imunosupresor.

Care este rata de infectare cu COVID-19 în raport cu vârsta?

- 1-9 ani = 2,98%
- 10-19 ani = 3,60%
- 20-29 ani = 10,59%
- 30-39 ani = 16,83%
- 40-49 ani = 17,59%
- 50-59 ani = 22,31%
- 60-69 ani = 18,38%
- 70 de ani și mai mult = 7,73%

4. MĂSURILE DE PREVENȚIE ȘI ANTIEPIDEMICE

Cum întrerupem transmiterea infecției COVID-19?

Transmiterea infecției COVID-19 poate fi întreruptă prin aplicarea măsurilor asupra celor trei verigi ale procesului epidemiologic.

Sursa de infecție	Mecanismul de transmitere	Receptivitatea populației
<ul style="list-style-type: none">• Depistarea activă și pasivă prin testare• Autoizolarea la domiciliu timp de 14 zile• Tratament la domiciliu sau staționar<ul style="list-style-type: none">– externarea din staționar în bază la un test negativ– după externare se continuă izolarea pentru 14 zile la domiciliu	<ul style="list-style-type: none">• Purtarea măștii• Igienizarea mâinilor și suprafețelor• Distanțarea fizică	<ul style="list-style-type: none">• Vaccinarea• Mod sănătos de viață• Alimentația sănătoasă• Activitate fizică

Care sunt criteriile de tratament la domiciliu?

Atenție! Vaccinarea sau imunoprofilaxia specifică este cea mai eficientă măsură de control al bolilor infecțioase.

LA MOMENT, VACCIN ÎMPOTRIVA COVID-19, NU EXISTĂ!

Adulții cu vârste cuprinse între 18-60 de ani

Atenție! Vaccinarea contra gripei sezoniere:

1. **nu protejează de COVID-19**, însă
2. **reduce riscul potențial al populației de a dezvolta GRIPĂ+COVID-19;**
3. **este o măsură eficientă de reducere a poverii pe Sistemul de sănătate și societate per ansamblu, în eforturile depuse pentru menținerea și/sau îmbunătățirea capacității de a face față provocărilor induse de pandemie.**

- fără comorbidități,
- fără risc major de deteriorare a stării generale,
- fără semne clinice de pneumonie sau alte afectări organice,
- starea generală a pacientului permite îngrijiri la domiciliu (forme clinice ușoare sau pacienți asimptomatici),
- sunt capacitați de izolare conform prevederilor.

Care sunt criteriile de spitalizare?

- Formele severe / critice de COVID-19
- Agravarea progresivă a stării generale:
 - dificultăți de respirație
 - febră rezistentă la tratament cu Paracetamol (3 administrări consecutive, la interval de 6 ore)
- Formele ușoare și medii de COVID-19 cu risc major de deteriorare a stării generale:
 - Copiii 0-17 ani
 - Pacienții cu vârste cuprinse între 18-60 de ani cu patologii asociate severe (boli cardiovasculare, BPOC, diabet zaharat, stări de imunocompromisie, maladii oncologice)
 - Pacienții ≥ 60 de ani
 - Gravidele
 - Instalarea pneumoniei
 - Co-infecțiile bacteriene severe (acute sau cronice în acutizare)
 - Șocul toxiinfecțios
 - Meningita, meningoencefalita (cefalee violentă, semne meningiene, greață, vomă)
 - Lipsa condițiilor epidemiologice de izolare la domiciliu.

Ce înseamnă autoizolarea la domiciliu pentru 14 zile?

1. Persoana se izolează la domiciliu, inclusiv de membrii familiei și evită la maxim contactul cu persoanele terțe;
2. În cazul în care persoana este solitară, aceasta solicită suport de la rude, prieteni, vecini, asistent social, pentru necesitățile personale;
3. În cazuri de **extremă necesitate** de a părăsi domiciliu, persoanele sunt obligate să respecte distanța socială de **1 metru** și măsurile de precauție.

Persoana izolată la domiciliu este obligată:

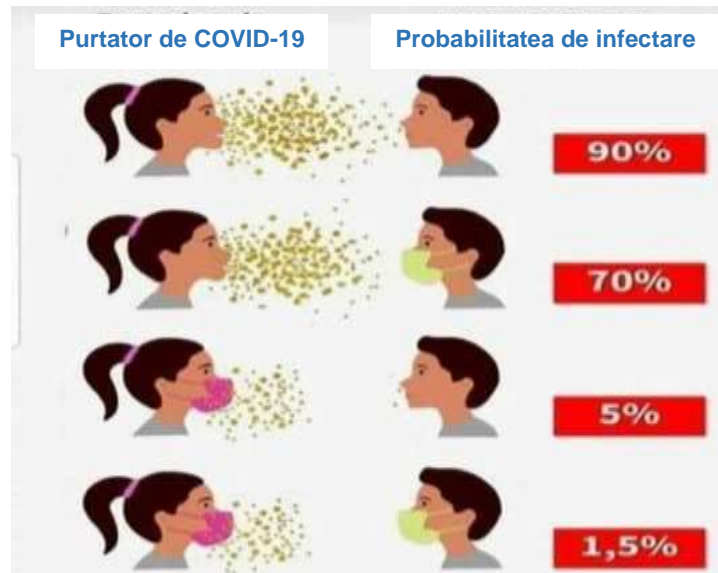
- să informeze prin telefon medicul de familie despre starea de sănătate;
- să-și monitorizeze starea de sănătate, măsurând temperatura de trei ori pe zi;
- să mențină curățenia în casă;
- să dezinfecteze toate suprafețele;
- să aerisească regulat încăperea;
- să se spele regulat pe mâini cu apă și săpun;
- să respecte eticheta tusei.

Atenție! LA PRIMELE SIMPTOME DE BOALĂ, PRECUM: **FEBRĂ, TUSE, RINOREE**, SĂ APELEZE IMEDIAT SERVICIUL 112

Care este semnificația purtării măștii în prevenția COVID-19?

Masca de protecție previne pătrunderea virusului SARS-CoV-2 în cavitatea nazală și bucală. Aceasta oprește picăturile contaminate eliminate de persoana bolnavă pe sraturile externe ale acesteia. Pe suprafața externă a măștii virusul se poate păstra până la 7 zile. Mai jos este reprezentat riscul de contaminare a persoanei în funcție de purtarea măștii

Cum spălăm mâinile?

Tehnica de spălarea mâinilor presupune parcurgerea următorilor pași:

1. Udați-vă mâinile sub un jet de apă caldă folosind o baterie cu robinet care amestecă apa rece și caldă;
2. Aplicați săpun lichid de la un dozator și acoperiți mâinile în întregime pentru a crea spumă;
3. Frecați ambele palme împreună;
4. Frecați spatele fiecărei mâini cu palma mâinii opuse și întrepătrundeți degetele;
5. Frecați palmele cu degetele întrepătrunse;
6. Frecați spatele degetelor de palma opusă, cu degetele strânse;
7. Frecați pe rând fiecare deget mare în palma opusă folosind o mișcare de rotație;
8. Frecați vârful degetelor în palma opusă printr-o mișcare circulară;
9. Frecați fiecare încheietură cu mâna opusă;
10. Limpeziți mâna cu apă curgătoare/curentă;
11. Închideți robinetul cu cotul dacă robinetul permite, dacă nu, folosiți un prosop de hârtie;
12. Uscați complet mâinile cu un prosop de hârtie de unică folosință;
13. Aruncați prosopul de hârtie la coșul de gunoi.

Cum dezinfectăm mâinile?

Tehnica dezinfectării mâinilor prin frecare prevede parcurgerea următorilor pași:

1. Aplicați o cantitate de gel hidroalcoolic în palmă
2. Frecați ambele palme împreună;
3. Frecați spatele fiecărei mâini cu palma mâinii opuse și întrepătrundeți degetele;
4. Frecați palmele cu degetele întrepătrunse;
5. Frecați spatele degetelor de palma opusă, cu degetele strânse;
6. Frecați pe rând fiecare deget mare în palma opusă folosind o mișcare de rotație;
7. Frecați vârful degetelor în palma opusă printr-o mișcare circulară;
8. Așteptați ca mâinile să se usuce. Odată uscate mâinile sunt dezinfectate.

5. SĂNĂTATEA OCUPAȚIONALĂ ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

În ce mod criză pandemică poate avea impact asupra sănătății și securității în muncă?

Absenteism - muncitorii ar putea lipsi de la lucru, pentru că:

- Sunt bolnavi;
- Sunt îngrijitori pentru membrii familiei bolnave și/sau copii;
- Au persoane cu risc la domiciliu;
- Le este frică să vină la muncă din cauza unei posibile expuneri.

Implementarea restricțiilor impuse de autorități

- Sistarea/limitarea activității;
- Reorganizarea locurilor și regimului de muncă;
- Aplicarea și întreținerea șomajului tehnic;
- Dotarea cu echipament personal de protecție;
- Asigurarea cu săpun, dezinfectante etc.

Înteruperea aprovizionării/livrării

- Expedierile de articole/materie primă din zonele geografice grav afectate de COVID-19 pot fi amânate sau anulate cu sau fără notificare.

Schimbarea modelelor de comerț

- Modificarea cererii consumatorilor de diferite produse;
- Interes crescut pentru servicii de livrare;
- Alte opțiuni, pentru a reduce contactul de la persoană la persoană.

Care sunt riscurile ocupaționale induse de evenimentele pandemice?

Adițional factorilor de risc profesionali tipici pentru diverse ramuri ale economiei, în cazul unor evenimente pandemice lucrătorii se confruntă cu următoarele provocări:

1. Sarcini mari de lucru;
2. Medii de muncă periculoase;
3. Instrucțiuni de lucru neclare/ vagi;
4. Politici ambigue de control al infecțiilor;
5. Teama de a fi infectat asociate pozitiv cu sentimentele de primejdie;
6. Lipsa unei protecții adecvate și un sprijin organizațional perceput scăzut, asociate cu îngrijorări pentru sănătatea personală și a membrilor familiei;
7. Asigurarea defectuoasă cu echipament de protecție individual, deoarece nu există suficiente resurse.

Care este modalitatea, recomandată de OMS și OIM, de evaluare a riscului COVID-19?

Evaluarea sumară și diferențiată a riscurilor în funcție de grupurile profesionale:

1. Lucrătorii din domeniul sănătății;
2. Persoanele care lucrează la alte locuri de muncă extrem de necesare pentru realizarea măsurilor de restricție pe timp de pandemie și asigurarea siguranței alimentare și nivelului calității vieții;
3. Angajații din unitățile economice care nu pot să-și stopeze activitatea din considerente tehnologice;
4. Persoanele care încep să lucreze acasă (la distanță).

Atenție! Persoanele disponibilizate și/sau care se confruntă cu reducerea duratei zilei de muncă și care sunt puternic amenințate de șomaj și creșterea insecurității în muncă necesită o atenție sporită la elaborarea măsurilor de reducere a consecințelor crizei pandemice provocate de COVID-19

Care sunt riscurile profesionale a lucrătorilor din sectorul asistenței medicale?

- Numărul de personal medical infectat este unul din indicatorii de evaluare a gradului de pregătire a sistemului de sănătate pentru a răspunde provocărilor induse de evenimentele pandemice.
- Principiul infecției profesionale zero rămâne un obiectiv realizabil pe care toate sistemele de îngrijire a sănătății trebuie să se străduiască să-l atingă în timpul unei potențiale pandemii.
- Printre impactul negativ al muncii în sectorul de asistență medicală, pe lângă infectarea cu coronavirus, este de menționat dezvoltarea dermatozelor profesionale, provocate de spălatul frecvent pe mână și agenții de dezinfectare utilizați pentru igienizarea mâinilor.

Care sunt riscurile pentru angajații în munci în care nu este posibil să lucreze de acasă?

- Acești lucrători au un risc ridicat (sporit) de expunere la boli infecțioase în timpul unui eveniment pandemic și sunt mai predispuși la evenimente adverse pe sănătate în timpul tuturor tipurilor de urgențe de sănătate publică în timpul navetei la și de la locul de muncă.
- În același timp, angajații raportați la această grupă reprezintă sursă de răspândire a infecției COVID-19 în cazul formelor ușoare de boală, care decurg asimptomatic.
- Acești angajați petrec zilnic în medie 8 ore la locul de muncă, potențial în medii în care oamenii se adună în număr mare.

- Distanțarea socială, ca măsură preventivă recomandată de OMS, poate fi o provocare datorată naturii unor procese de muncă care necesită ca oamenii să lucreze în imediata apropiere.
- Igiena slabă la locul de muncă poate contribui la formarea zonelor de lucru contaminate, iar forțele de muncă necalificată provenită din comunități sărace prezintă riscul de a introduce factori de risc comunitari la locul de muncă

Care sunt riscurile pentru angajații care își continuă lucrul de acasă?

- Condițiile habituale. În cazul unor locuințe aglomerate, munca de acasă nu mai este o oportunitate fericită.
- Lipsa calculatorului, dispozitivelor pentru multiplicare, comunicare, a unor documente etc.
- Repartizarea incorectă a sarcinilor de muncă pe parcursul zilei,
- Suprasolicitarea fizică și psihoemoțională generate de activitățile casnice, familie, educația copiilor, îndeplinirea temelor pentru acasă etc.
- Lipsa sau limitarea socializării, de asemenea este un factor important care are impact negativ pe starea de sănătate.

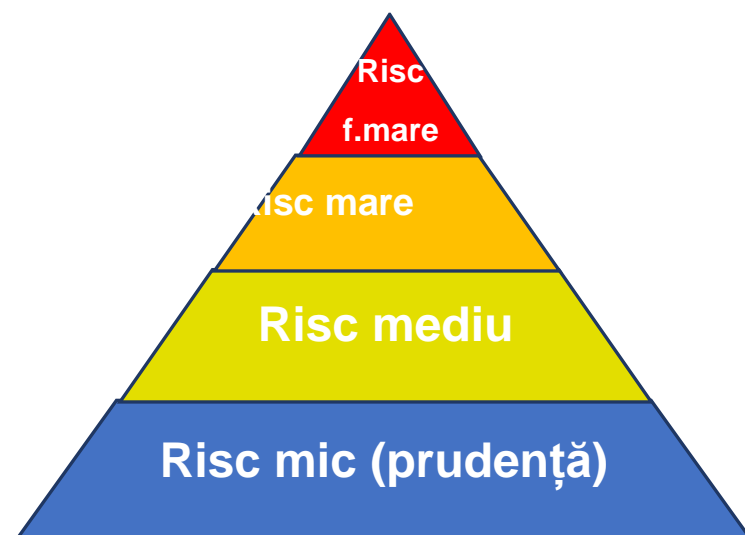
Care sunt riscurile induse de insecuritatea în muncă sau îngrijorarea cu privire la ocuparea unui loc de muncă în viitor?

- Expunerea acută și cronică la nesiguranța muncii induce deteriorarea stării de sănătate fizică și mentală, precum și a markerilor fiziologici, cum ar fi creșterea tensiunii arteriale.
- Expunerea rezultată din cauza pierderii voluntare sau involuntare a locului de muncă rezultate dintr-o disponibilizare, s-a dovedit legată de o varietate de efecte adverse, cu precădere de sănătate mentală, inclusiv depresia, sinuciderea și stresul, schimbarea dietei, precum și sănătatea fizică, cum ar fi bolile coronariene și alți markeri fiziologici.
- În cazul ocupării în timpul pandemiei și/sau perioadei post-pandemice a unor locuri de muncă de calitate inferioară, sau mai prost plătite contribuie la constrângeri economice pe termen lung, reducerea calității vieții și toate efectele adverse pe sănătate caracteristice păturilor de jos a populației.

Atenție! Trebuie de conștientizat că criza pandemică nu poate avea doar impacturi negative imediate, dar și tardive, motiv care impune planificarea activității în perioada pandemică și postpandemică.

Cum se notifică gradul riscurilor profesionale de răspândire a COVID-19 și aplicativitatea pentru prioritizarea (justificarea) măsurilor de asanare?

Piramida riscurilor

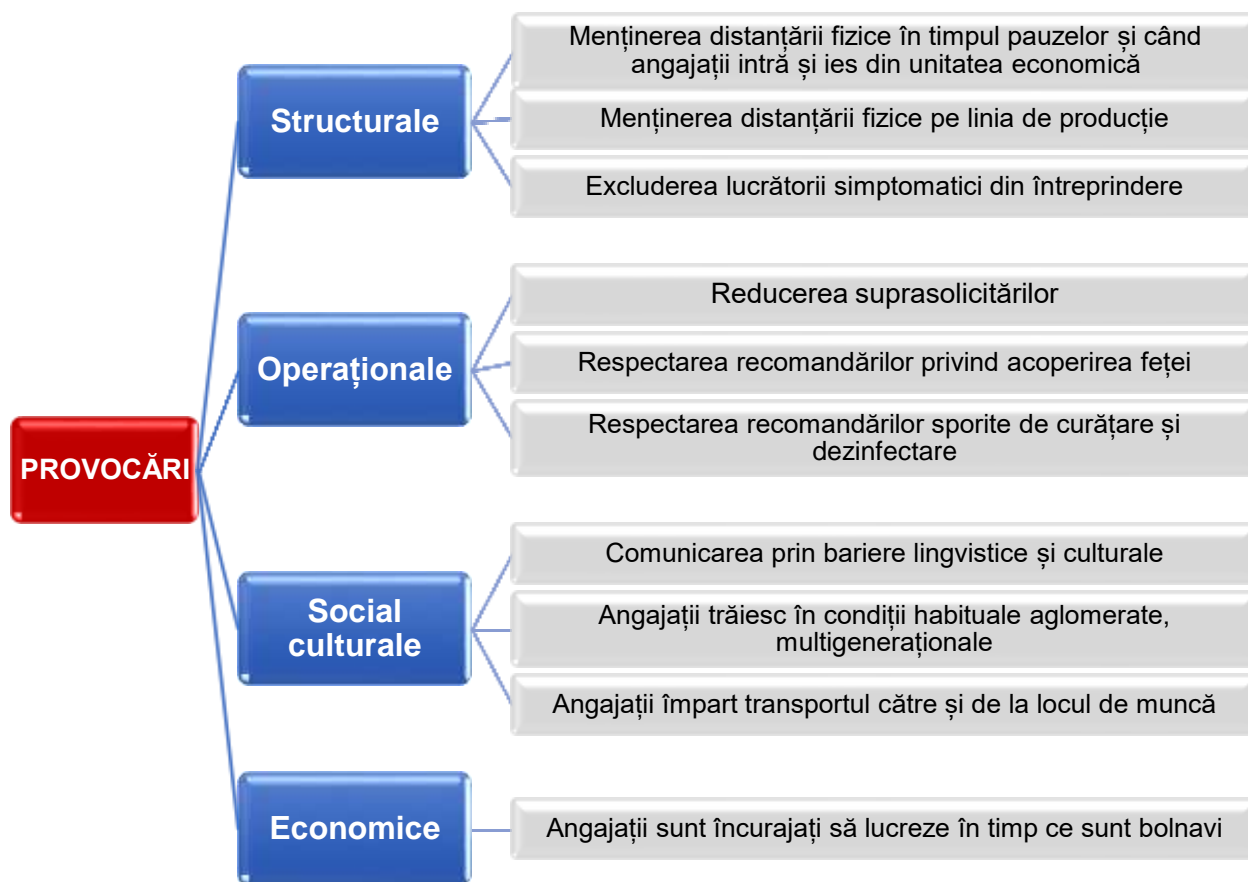
Care sunt elemente esențiale ale unei strategii de intervenție la locul de muncă pentru reducerea riscurilor induse de COVID-19?

- Toate întreprinderile ar trebui să creeze o echipă de răspuns la risc, cu includerea reprezentanților părților interesate.
- Echipa de răspuns la risc ar trebui să adopte o strategie sistematică și cuprinzătoare pentru a reduce răspândirea COVID-19:
 - strategia de izolare ar trebui să implice achiziționarea resurselor umane, financiare și materiale necesare; efectuarea unei evaluări a riscurilor;
 - determinarea intervențiilor necesare și cum ar fi cel mai bine să li se acorde prioritate;
 - dezvoltarea unui plan cuprinzător de proiect cu acțiuni specifice;
 - consultarea experților în domenii relevante, acolo unde este necesar.
- Odată acceptate și puse în aplicare, este necesar de a evalua în mod continuu a eficacității măsurilor întreprinse și operarea îmbunătățiri acolo unde este necesar.
- Echipa de răspuns ar trebui să ia în considerare intervențiile specifice, iar la necesitate să consulte un specialist în sănătatea ocupațională, securitatea muncii sau sănătate publică.

Atenție! Lipsa strategiei de reducere a riscurilor provocate de pandemia COVID-19 poate duce la o cascadă de eșecuri, deoarece angajatorii vor încerca să facă față crizei cu resurse limitate și angajați pregătiți în mod neadecvat (insuficient).

Ce provocări induse de COVID-19 sunt observate cel mai frecvent în întreprinderi?

Ce ar trebuie de făcut pentru a minimiza riscul de COVID-19 la locul de muncă?

Măsuri organizatorice

PROVOCĂRI	MODIFICĂRI RECOMANDATE ÎN PRACTICA UNITĂȚILOR INDUSTRIALE
Menținerea distanțării fizice în timpul pauzelor și când angajații intră și ies din unitatea economică	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea regimurilor de muncă și odihnă flexibile Organizarea pauzelor pentru luarea mesei fluidizante Adăugarea (organizarea) spațiilor pentru odihnă (breakrooms) în aer liber
Menținerea distanțării fizice pe linia de producție	<ul style="list-style-type: none"> Instalarea bariere fizice între lucrători Marcarea zonelor de risc

Excluderea lucrătorii simptomatici din întreprindere	<ul style="list-style-type: none"> • Screening-ul tuturor lucrătorilor și vizitatorilor care intră în organizație/întreprindere • Alocarea personalului abilitat cu efectuarea operațiunilor de screening • Interzicerea intrării la locul de muncă a persoanelor cu simptome și îndemnarea pentru a solicita imediat îngrijiri medicale și testare • Planificarea riguroasă a unei izolări eficiente pentru angajații care se îmbolnăvesc la locul de muncă
--	--

Măsurile operaționale

PROVOCĂRI	MODIFICĂRI RECOMANDATE ÎN PRACTICA UNITĂȚILOR INDUSTRIALE
Reducerea suprasolicitărilor	<ul style="list-style-type: none"> • Normarea volumului de muncă considerând solicitările organismului impuse de factorii de risc generați de pandemie • Reducerea ratei de procesare a pieselor procesate (prelucrate) • Implementarea măsurilor de reducere a gradului de monotonie
Respectarea recomandărilor privind acoperirea feței	<ul style="list-style-type: none"> • Solicitarea acoperirii feței • Asigurarea lucrătorilor cu viziere și altor EPI (respiratoare, măști) conforme cu ghidul CDC • Oferirea de instruire cu privire la modul de punere și dezbrăcarea EPI
Respectarea recomandărilor sporite de curățare și dezinfectare	<ul style="list-style-type: none"> • Alocarea personalului suplimentar pentru igienizarea mai frecventă a zonelor „de atingere intensivă” “high touch” (de exemplu, mânere, butoane, balustrade) • Promovarea spălării frecvente a mâinilor • Ori de câte ori este posibil, instalarea stațiilor de curățare a mâinilor la intrările în spații și cantine, pe lângă cele de la intrări • Adăugarea de mai multe distribuitoare și dispozitive de spălarea și dezinfectarea mâinilor, în spații de producere • Implementarea unui număr cât mai mare de ”ore fără contact”

Măsuri social-culturale

PROVOCĂRI	MODIFICĂRI RECOMANDATE ÎN PRACTICA UNITĂȚILOR INDUSTRIALE
Comunicarea prin bariere lingvistice și culturale	<ul style="list-style-type: none">• Implicarea partenerilor comunității (inclusiv ONG, grupuri de voluntari) pentru a dezvolta mesaje informativ-culturale despre regulile de comportament și protecție pe timp de pandemie• Comunicarea măsurilor preventive în limbile vorbite de către angajați (forța de muncă) folosind afișe, broșuri, e-mailuri, videoclipuri și anunțuri publice
Angajații trăiesc în condiții habituale aglomerate, multigeneraționale	<ul style="list-style-type: none">• Includerea mesajele de promovarea sănătății și informațiilor despre comportamentele care trebuie adoptate de angajați pentru a limita răspândirea virusului în timp ce sunt acasă
Angajații împart transportul către și de la locul de muncă	<ul style="list-style-type: none">• Organizarea rutelor de transfer de către întreprindere• Adăugarea vehiculelor suplimentare la rutele de transfer existente• Solicitarea utilizării măștilor în timpul navetei

Măsuri economice

PROVOCĂRI	MODIFICĂRI RECOMANDATE ÎN PRACTICA UNITĂȚILOR INDUSTRIALE
Angajații sunt încurajați să lucreze în timp ce sunt bolnavi	<ul style="list-style-type: none">• Încurajarea angajații cu simptome să rămână acasă și să se autoizoleze, subliniind responsabilitatea de a menține locul de muncă în siguranță și fără riscuri pentru sănătate• Implementarea politicii de personal care asigură concedii medicale suplimentare și prestații de invaliditate, fără pierderea vechimii în muncă sau a salariului (plăților)• Eliminarea stimulentele financiare, cum ar fi bonusurile de prezență

6. EVALUAREA RISCURILOR DE RĂSPÂNDIRE A COVID-19 LA LOCUL DE MUNCĂ LA " [REDACTED] " SRL, fabrica de brânzeturi.

Date generale despre unitatea economică

Specializarea

Fabrica de brânzeturi este specializată în producerea brânzeturilor cu cheag tare (cașcavalul), a laptelui, și smântânii, brânzei, chefirului, untului și iaurturilor de băut (YOLI).

Regimul de muncă și odihnă

Întreprinderea activează 5 zile pe săptămână.

Zile de odihnă – 2 zile – sâmbătă și duminică.

Programul de muncă – în 2 schimburi:

- I. 7.00 – 15.30 , pauza pentru masă – 30 minute
- II. 15.30– 24.00, pauza pentru masă – 30 minute

Numărul de angajați

Numărul general de angajați – 220;

- Personal tehnic-ingineresc, de laborator și administrativ-33
- Muncitori total – 160, câte 80 lucrători/schimb
- Personal departamentul de colectare a laptelui – 27

Caracteristica întreprinderii și procesului tehnologic

Întreprinderea a fost construită după proiect tip, la nivelul anilor 1970 și renovată ulterior. Începând cu 2004, în "Fabrica de brânzeturi" s-au investit mai mult de 17 milioane de Euro.

Blocul administrativ este amplasat într-o clădire cu trei niveluri. Vestiarele și dotările sanitare sunt organizare adiacent secțiilor de producere.

Laptele este ales și colectat de către întreprindere. Pentru colectarea laptelui fabrica dispune de 25 de camioane și 100 tancuri, repartizate în peste 63 sate.

La fiecare etapă a producerii, de la colectare până la amplasarea pe raft, controlul sistemii de răcire este strict și riguros. Aceasta permite producerea și ambalarea în condiții sterile și oferă produselor un termen de valabilitate destul de înalt chiar și fără conservanți.

Capacitatea de producere este de 80 tone/zi pentru produse lactate proaspete, 7 tone/zi – pentru cașcaval tare.

Transportarea angajaților la serviciu este organizat de întreprindere, prin intermediul unei întreprinderi specializate, cu microautobuse Mercedes Sprint, cu capacitatea de 22 locuri. Se transpensează atât locuitorii din oraș cât și cei din sate.

Anamneza epidemiologică

În întreprindere au fost înregistrate:

- 2 cazuri asimptomatice de COVID-19, în luna mai;
- 3 cazuri noi de persoane care au contactat în luna iulie (cotabil, depozit, operator) cu bolnavi de COVID-19.
- Cazuri de transmitere a COVID-19 pe interiorul întreprinderii nu au fost înregistrate.

Măsurile de prevenție și antiepidemice întreprinse în întreprindere

1. Asigurarea cu soluție dezinfectantă și dozatoare;
2. Organizarea stațiilor suplimentare de igienizarea mâinilor în locul de aflare frecventă a lucrătorilor.
3. Amplasarea la intrare a unui covoraș îmbibat cu soluție dezinfectată;
4. Asigurarea angajaților cu măști chirurgicale;
5. Afișarea materialelor ilustrative cu Regulile de spălarea și dezinfectarea mâinilor, de punere corectă a măștii de protecție, respectarea distanței fizice;
6. Divizarea meselor din cantină cu ecrane din materiale ușor igienizabile;
7. Separarea locurilor de muncă la liniile de producere aflate în apropiere imediată prin ecrane din sticlă;
8. Asigurarea muncitorilor cu viziere;
9. Organizarea unei camere pentru izolarea persoanelor cu semne de COVID-19 în timpul muncii.
10. Organizarea transmiterii facturilor de către șoferii departamentului de recoltare a laptelui, prin ghișeu.
11. Adițional cerințelor impuse de autoritățile RM în vederea prevenției și minimizarea riscului de transmitere a COVID-19, fabrica de brânzeturi a implementat și implementează ghidul practic "Coronavirus" pentru managerii Lactalis", care conțin recomandări de implementat în funcție de zona de risc, astfel încât să fie asigurată continuitatea funcționării întreprinderilor.

Identificarea provocărilor și evaluarea gradului de risc de răspândire a infecției COVID-19 la locul de muncă la "██████████" SRL, fabrica de brânzeturi.

Risc foarte mare	Colectarea laptelui	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Contact cu un număr mare de furnizori, care potențial pot fi contaminați
-------------------------	---------------------	--

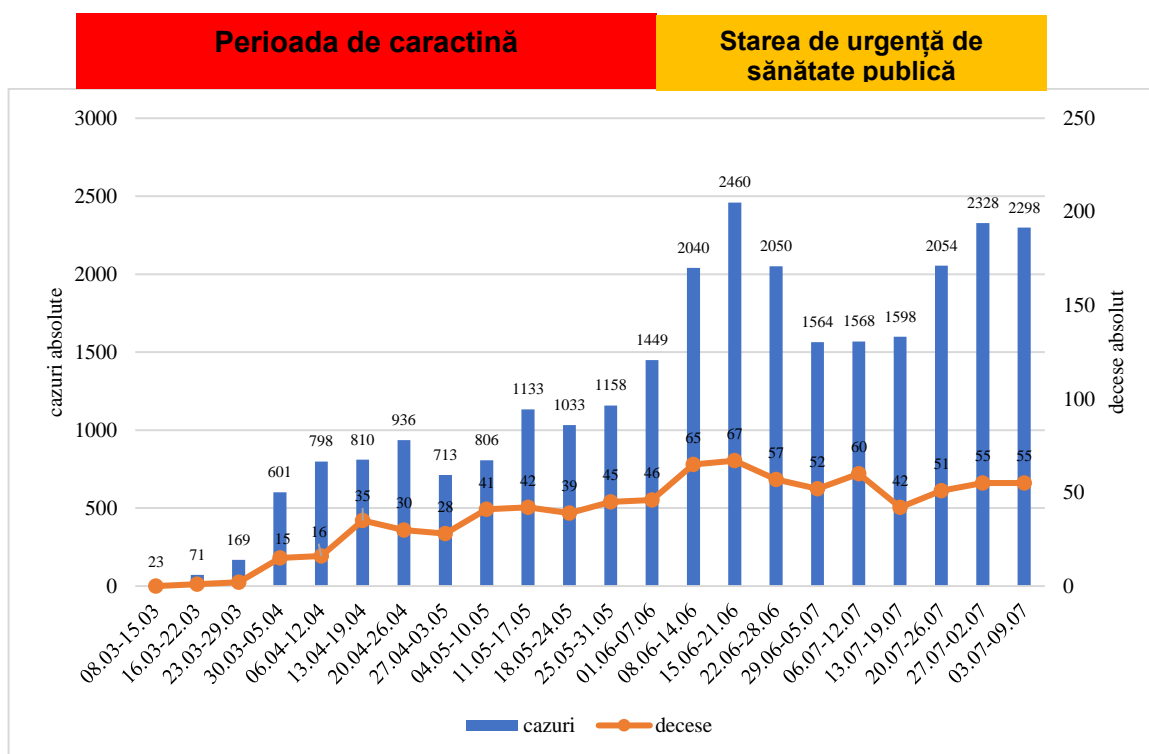
<p>Risc mare</p>	<p>Vestiar</p>	 <p>Provocări observate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aglomerarea în timpul folosirii vestiarului
<p>Risc mediu</p>	<p>Secția de ambalare</p>	 <p>Provocări observate:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Separarea locurilor de muncă organizate astfel încât nu este posibil asigurarea distanței fizice
<p>Risc mic</p>	<p>Cantina</p>	 <p>Provocări observate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezinfectarea meselor după fiecare utilizator
	<p>Izolatorul</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Amplasarea camerei pentru izolarea persoanei suspecte cu COVID-19 în zona verde

7. RECOMANDĂRI PRACTICE DE MĂSURI PROFILACTICE ȘI ANTIPIDEMICE A INFECȚIEI COVID-19 LA "████████" SRL, fabrica de brânzeturi.

De menționat faptul că până în prezent în uzina de conserve "████████" SRL, fabrica de brânzeturi, au fost întreprinse un set de măsuri relevante reducerii riscurilor de răspândire a infecției COVID-19 la locul de muncă și limitare a focarului, mult mai stricte comparativ cu cele impuse de autorități. În același timp, se observă păstrarea vigilenței epidemiologice a angajatorului, după relaxarea restricțiilor de carantină.

În această ordine de idei, considerăm aplicarea statisticii înregistrării cazurilor de COVID-19 drept barometru în formarea opiniei despre demersul procesului epidemic în RM și luarea atitudinii vis-a-vis de regimul de funcționare a întreprinderii. După cum se observă din figura se urmează, în prezent în RM se înregistrează mai multe cazuri noi de boală, comparativ cu perioada instituirii carantinei.

Evoluția COVID-19 la nivelul RM, în perioada 7 martie - 09 august 2020

Statistica OMS, la data de 09 august 2020				
	Cazuri		Decese	
	cumulativ total	noi raportate în ultimele 24 de ore	cumulativ total	noi raportate în ultimele 24 de ore
Nivel mondial	20,026,186	219,598	734,020	4,798
RM	27,660	217	845	4

Pentru îmbunătățirea managementului riscului de răspândire a infecției COVID-19 la locul de muncă se propune următorul set de măsuri, grupate în funcție de nivelul de intervenție.

Măsuri organizaționale

Recomandarea	Intervenții specifice	Responsabil
Elaborarea regimurilor de muncă și odihnă flexibile	<ol style="list-style-type: none"> În funcție de situația epidemiologică și particularitățile procesului tehnologic, prin act administrativ intern, pot fi elaborate programe regimuri de muncă noi. În funcție de starea epidemiologică, angajatorul are dreptul de a modifica zilele de odihnă, cu condiția de a oferi alte două zile consecutive în timpul zilelor de muncă lucrătoare. 	
Screening-ul tuturor lucrătorilor prin termometrie	<ol style="list-style-type: none"> Urmarea măsurilor deja implementate. OPȚIONAL. Efectuarea testului de laborator a contactilor, în caz de depistare a unuia sau mai mulți lucrători cu COVID-19, din a 7-a zi după contact, pentru identificarea precoce a persoanelor infectate, care pot fi surse eventuale de răspândire a infecției. 	
Instalarea de bariere fizice între lucrători	În secția de ambalare, locurile de muncă pe linia de producere aflate în apropiere imediată (la distanța minimă de 1 m).	
Planificarea riguroasă a unei izolări eficiente pentru angajații care au dezvoltat semne de COVID-19 pe durata zilei de muncă	<ol style="list-style-type: none"> Schimbarea locației încăperii destinate pentru izolarea lucrătorilor cu semne de COVID-19 (suspecți), până la venirea ambulanței. În caz dacă nu se identifică o altă încăpere pentru izolare – de implementat măsuri de igienizare a scărilor și coridorului, precum și aerisirea lor. Sau Elaborarea unei instrucțiuni clare a managementului bolnavului depistat, cu localizarea și transportarea la instituția medico-sanitară publică pentru consultare și acordarea îngrijirilor de sănătate, cu excluderea izolării temporare în izolator. 	
Asigurarea salariaților cu echipamente de protecție individuale și colective	<ol style="list-style-type: none"> Continuarea măsurilor implementate. Achiziționarea pentru dezinfecție a produselor biocide cu acțiune virucidă, înregistrate în RM (informație disponibilă pe pagina web a ANSP www: https://ansp.md/index.php/registrul-national-al-produselor-biodistructive). 	

Măsuri operaționale

Recomandarea	Intervenții specifice	Responsabil

Asigurarea lucrătorilor cu măști și alt EPI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Monitorizarea purtării măștii de către salariați în timpul muncii și pauzelor (tehnologice, de odihnă și micropauze reglementate) 2. Monitorizarea și suplinirea stațiilor de igienizare cu consumabile; 3. Prin act administrativ intern, să intervină cu modificări în contractul colectiv și/sau individual de muncă, după caz cu specificarea responsabilizării salariaților pentru încălcarea art.9, alin (2) a Codului muncii al RM nr.154/2003 	
Introducerea unui număr mare de "ore fără contact"	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reducerea "turismului" în spațiile de producere. 2. Utilizarea telefonului pentru clarificarea întrebărilor de producere, cu excluderea la maxim a contactului direct între persoane. 3. Contactul între persoane nu va depăși 10 min, cu respectarea distanței de 1 m!!! 4. Desemnarea strictă a rutelor de deplasarea a personalului în secțiile de producere și locurile de aflarea lor. 	

Măsurile logistice

Recomandarea	Intervenții specifice	Responsabil
Organizarea rutelor de transfer a salariaților în întreprindere	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea navei salariaților în condiții sigure, cu transportul întreprinderii. 2. Opțional. După posibilitate, implementarea termometriei la intrarea lucrătorilor în transportul organizat de întreprindere. 3. Izolarea zonei de muncă a șoferului de spațiul destinat pasagerilor. 4. Dotarea unității de transport cu stație de igienizarea mâinilor (pentru pasageri și pentru șofer) 5. Igienizarea unității de transport în timp util. 6. Aerisirea efectivă a unității de transport 7. Solicitarea utilizării măștilor în timpul navei 	
Adăugarea vehiculelor suplimentare la rutele de transfer existente	OPȚIONAL , după caz, în funcție de evoluția stării epidemiologice.	
Organizarea măsurilor de precauție și respectarea maximă a măsurilor de	<ol style="list-style-type: none"> 1. Continuarea măsurilor implementate până în prezent. 	

prevenția de către șoferi secției de colectarea laptelui și livrare		
Limitarea ad maxim a accesului vizitatorilor în întreprindere	<u>OBLIGATOR</u> 1. Programarea vizitelor 2. Contactul între persoane nu va depăși 10 min, cu respectarea distanței de 1 m!!!	

Măsuri ce țin de cultura organizațională

Recomandarea	Intervenții specifice	Respon-sabil
Implementarea politicii de personal care asigură reducerea riscurilor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sistarea activității personalului cu vârsta peste 63 de ani, cu menținerea locului de muncă 2. Acordarea concediilor anuale și suplimentare plătite 3. Acordarea concediilor anuale neutilizate 4. Acordarea concediilor neplătite, la cererea angajatului 5. Încurajarea salariaților să rămână acasă dacă au temperatura mai mare de 36,8°C sau dacă cineva din familie este diagnosticat infectat cu COVID-19 6. Elaborarea instrucțiunilor clare de producere 7. Dezvoltarea instrucțiunile clare de conduită în caz de înregistrare a focarului de COVID-19 în întreprindere 	
Încurajarea angajații cu simptome să rămână acasă și să se autoizoleze	<ol style="list-style-type: none"> 1. Evidența permanentă a temperaturii și stării de sănătate a angajaților aflați în autoizolare 2. Controlul activităților și locul aflării reale a angajaților aflați în autoizolare 	
Monitorizarea respectării măsurilor de restricții impuse de autorități în afara unității economice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Luarea sub control (monitorizare) a modului de petrecere a timpului liber între zilele de muncă și a zilelor de odihnă, cu încurajarea limitării contactului social, nu prin impunerea restricțiilor, dar prin convingere. 	
Instruirea angajaților	<ol style="list-style-type: none"> 1. Școlarizarea salariaților referitor la caracteristicile noului coronavirus CoV-2, clinica, epidemiologia și prevenția bolii COVID-19. 2. Școlarizarea salariaților referitor la igiena personală și cea de producere. 3. Promovarea sănătății cu referire la igiena organelor respiratorii și reducerea răspândirii infecției COVID-19 la locul de muncă, prin afișarea materialelor ilustrative (accesibile pe site-ul oficial al ANSP https://ansp.md/index.php/materiale-informative-covid-19/) care vizează: 	

a. eticheta tusei și strănutului;

- utilizarea șervețelelor de unică folosință;
- tușirea și strănutatul în cot;
- după care va urma dezinfectarea mâinilor.

b. corectitudinea punerii, scoaterii și menținerii echipamentului individual de protecție;

- schimbarea măștii o dată la 3 ore sau mai frecvent, în funcție de umezirea ei
- dezbrăcarea măștii și plierei ei cu partea exterioară înăuntru
- spălarea măștilor reutilizabile cu apă și detergent, la temperatura de 60°C și călcarea ulterioară cu fierul de călcat inițial cu șoc de abur apoi până la uscarea definitivă.

c. etapele și regulile pentru spălarea corectă a mâinilor.

- mâinile se săpunesc de 2 ori și se freacă minuțios printre degete și pliurile unghiilor;

- mâinile se usucă cu prosoape din hârtie de unică folosință;
- se interzice folosirea prosoapelor din stofă;
- se interzice folosirea uscătorului cu aer electric.

d. regulile de conduită la folosirea transportului public sau în timpul navetei furnizare de angajator.

- evitarea aglomerării
- utilizarea măștii de protecție
- prelucrarea mâinilor la intrarea și ieșirea din unitatea de transport
- manifestarea intoleranței față de persoanele care încearcă și/sau călătoresc fără masca de protecție sau o utilizează incorect

e. regulile de conduită după utilizarea WC (blocului sanitar):

- spălarea pe mâini cu apă și săpun cu respectarea etapelor și regulilor
- prelucrarea suprafețelor și obiectele pe care le-ați atins (butonul pentru scurgere a apei la WC, robinetul, mânerul ușii) prin pulverizarea cu dezinfectant

f. modul de prelucrare a telefonului și tehnicii informaționale

- se face cu șervețele de hârtie sau lavete din material nețesut, îmbibate cu soluție dezinfectantă, timp de 2 minute.

g. Instruirea salariaților referitor la conduită în caz de dezvoltare a semnelor clinice ale COVID-19 (febră, tuse, rinoree) în timpul orelor de muncă, în timpul liber dintre schimburi, precum și în cazul când au fost în contact cu o persoană bolnavă.

h. Promovarea modului de viață sănătos și conduitei în afara orelor de muncă în vederea reducerii riscului de răspândire a COVID-19

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ practicarea exercițiului fizic timp de cel puțin 20 minute pe zi (efectuarea muncilor fizice cotidiene nu se consideră!!!) ▪ introducerea în rația alimentară a fructelor și legumelor proaspete, de sezon și verdețurilor (în farfurie va domina culoarea verde!) ▪ introducerea în rația alimentară a usturoiului, hîmbirului și altor produse bogate în fitocide ▪ îmbogățirea rației alimentare cu produse cu conținut sporit de vitaminele grupului B. 	
--	--	--

MĂSURI ANTIEPIDEMICE!!!

Adițional la măsurile de prevenție, se vor implementa următoarele intervenții:

Provocări	Intervenții specifice	Responsabil
Prezența unuia sau mai multor cazuri de suspiciune a COVID-19 printre angajați, depistați la domiciliu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Angajatul care are pe cineva din membrii familiei infectat cu COVID-19 va informa angajatorul 2. Angajatul confirmat pozitiv la infecția cu COVID-19 va raporta de urgență conducerea întreprinderii despre infectare 3. Depistarea tuturor angajaților care au avut contact direct cu bolnavul, timp de 15 minute în ultimele 14 zile: <ol style="list-style-type: none"> a. lucrează în aceeași secție b. s-au aflat timp de 15 min în aceeași încăpere timp de 15 min c. au luat masa împreună 4. Toate persoanele care au avut contact direct cu bolnavul vor fi plasate în izolare la domiciliu pentru o perioadă de 14 zile din momentul contactului cu bolnavul, iar la întoarcerea la muncă vor prezenta certificatul de concediu medical. 5. Dezinfecția suprafețelor și încăperilor care puteau fi contaminate de bolnav în timpul contactului cu acestea. 6. Raportarea zilnică conducătorului întreprinderii despre starea de sănătate a angajaților care sunt izolați la domiciliu 	
Depistare a angajatului cu COVID-19 la întreprindere în timpul realizării activității de muncă	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informarea de urgență a conducătorului întreprinderii, dacă unul din angajați prezintă semne clinice de boală. 2. Izolarea temporară a angajatului suspect cu COVID-19 prin îndepărtarea din zona de muncă în încăpere specială bine aerisită, printr-un coridor destinat pentru aceste cazuri, sau afară. 	

	<ol style="list-style-type: none"> 3. La deplasarea bolnavului către locul de izolare, bolnavul și însoțitorul lui vor purta mască. 4. Apelarea 112 pentru solicitarea îngrijirii și transportarea în condiții corespunzătoare a persoanei suspectate la instituția medicală. 5. Evitarea contactului direct cu alte persoane și atingerea suprafețelor și obiectelor. 6. Curățarea și dezinfectia tuturor încăperilor și suprafețelor cu care a contactat bolnavul. 7. Depistarea și informarea angajaților care au contactat cu bolnavul despre riscului de infectare cu păstrarea confidențialității acestora. 8. Neadmiterea persoanei confirmate și a celor care au contactat cu bolnavul până la prezentarea extrasului de la medicul de familie (14 zile). 	
--	---	--

Legiferarea organizării muncii angajaților în perioada pandemică, în RM

Pentru a preveni răspândirea infecției cu coronavirus, păstrarea vieții, sănătății și siguranței lucrătorilor și a persoanelor din jurul lor, în cazul în care un angajat are semne primare de boală, angajatorii sunt sfătuiți să asigure imediat trimiterea unui astfel de angajat la o instituție medicală pentru a fi stabilit diagnosticul.

Pentru a implementa măsurile prevăzute de lege în caz de carantină și urgențe de sănătate publică, angajatorii sunt obligați să ia toate măsurile posibile, printre care cităm:

- acordarea angajaților cu concedii anuale de bază și suplimentare, alte vacanțe plătite prevăzute de lege;
- acordarea concediilor neplătite la cererea angajaților;
- stabilirea angajaților zilei de muncă cu durată (normă) parțială sau redusă;
- introducerea schimbărilor în muncă;
- introducerea temporară a muncii la distanță sau muncii la domiciliu;
- introducerea șomajului tehnic;
- continuarea activității cu condiția utilizării echipamentelor individuale și colective de protecție.

Acordarea angajaților cu concedii anuale de bază și suplimentare, alte vacanțe plătite prevăzute de lege

Introducerea carantinei nu este definită prin lege ca bază pentru transferul concediului anual. În același timp, legislația în vigoare nu interzice acordarea unui concediu anual unui angajat prin acordul părților în timpul carantinei pentru întregul timp sau parțial.

În conformitate cu articolul 118 din Codul muncii al RM nr.154/2003, concediul anual la inițiativa angajatorului/proprietarului, ca excepție, poate fi amânat pe o altă perioadă numai cu consimțământul salariatului și cu acordul reprezentanților salariaților (reprezentantul sindical), în cazul când acordarea concediului de odihnă anual salariatului în anul de muncă curent poate să se răsfrângă negativ asupra bunei funcționări a unității economice (întreprindere, instituție, organizație).

Dacă concediul anual este amânat, un nou termen pentru acordarea acestuia este stabilit prin acord între angajat și proprietar sau reprezentatul sau autorizat.

Astfel, dacă salariatul are zile neutilizate de concediu anual, la cererea sa (în baza unei cereri personale) și cu acordul angajatorului, poate fi acordat concediu anual principal sau suplimentar, precum și alte concedii plătite prevăzute de art. 121 al Codului muncii al RM nr. 154/2003.

Acordarea concediilor neplătite la cererea angajaților

În conformitate cu articolul 120 din Codul muncii al RM nr.154/2003, din motive familiale și din alte motive întemeiate, în baza unei cereri scrise, salariatului i se poate acorda, cu consimțământul angajatorului, un concediu neplătit pentru o perioadă de până la 60 de zile calendaristice pe an. De asemenea femeilor care au 2 și mai mulți copii în vârstă de până la 14 ani (sau un copil invalid în vârstă de până la 16 ani), părinților singuri necăsătoriți care au un copil de aceeași vârstă li se acordă anual, un concediu neplătit cu o durată de cel puțin 14 zile calendaristice.

În cazul dacă guvernarea stabilește carantina sau starea excepțională de sănătate publică, în conformitate cu prevederile legale „privind protecția populației împotriva bolilor infecțioase”, perioada concediului neplătit pentru perioada de carantină nu este inclusă în perioada totală stabilită de codul muncii. Aceste concedii se acordă angajaților numai pe baza cererii lor personale.

Atenție! Furnizarea de concedii neplătite angajaților din inițiativa exclusivă a angajatorului nu este prevăzută de legislația muncii. Dacă salariatul refuză să scrie o cerere de acordare a unui concediu neplătit, angajatorul nu are dreptul să îl forțeze în acest sens.

Acordarea angajaților zilei de muncă cu durată (normă) parțială

Articolul 97 din Codul muncii al RM nr. 154/2003 prevede că, prin acordul dintre salariat și angajator se poate stabili, atât la momentul angajării la lucru, cât și mai târziu, ziua de muncă parțială sau săptămâna de muncă parțială. La rugămintea femeii gravide, a salariatului care are copii în vârstă de până la 14 ani sau copii invalizi în vârstă de până la 16 ani (inclusiv aflați sub tutela sa) ori a salariatului care îngrijește de un membru al familiei bolnav, în conformitate cu certificatul medical, angajatorul este obligat să le stabilească ziua sau săptămâna de muncă parțială.

Retribuirea muncii în cazurile respective se efectuează proporțional timpului lucrat sau în funcție de volumul lucrului făcut.

Munca cu normă parțială nu implică limitarea drepturilor muncii lucrătorilor.

Introducerea zilei de muncă cu durată parțială reprezintă o modificare a condițiilor esențiale de muncă, în consecință, introducerea acestuia necesită o notificare prealabilă de cel puțin două luni pentru lucrători. Dacă munca part-time este stabilită la solicitarea salariatului, atunci avertizarea angajatului nu este necesară. În caz de stare excepțională, inclusiv carantină, munca part-time poate fi introdusă din orice moment, conform hotărârii de guvern.

Dacă angajatul scrie o cerere de stabilire a zilei de muncă cu durată parțială, el trebuie să indice următoarele:

- tipul part-time (zi de muncă redusă sau săptămână de muncă redusă)
- programul de lucru de durata muncii part-time (orele începutului și sfârșitului muncii)
- perioada pentru care este stabilită munca part-time etc.

Introducerea schimbărilor în muncă

La cererea angajaților și, dacă este posibil din considerente a proceselor de producție și a consimțământului angajatorului, poate fi introdusă munca cu modificări care diferă de modul obișnuit de muncă. Ca și în cazul precedent, plata se face pentru munca efectiv efectuată (ore lucrate).

Prima categorie de salariați care au suportat schimbări în raporturile juridice de muncă au fost cadrele didactice, atunci când prin Hotărârea CNESP¹ nr.6 din 10.03.2020, s-a suspendat procesul educațional în cadrul instituțiilor de învățământ general, profesional și universitar.

Ulterior, prin Dispoziția CSE nr.6 din 26.03.2020, s-a stabilit că, în perioada stării de urgență se stabilește un regim special de lucru și de remunerare a muncii în unitățile bugetare.

Introducerea muncii la distanță sau muncii la domiciliu

Noțiunile de muncă la distanță, telemuncă, munca la domiciliu în prezent sunt în auzul tuturor.

La nivel internațional, **munca la distanță** a fost reglementată încă în anul 1996, când Organizația Internațională a Muncii (OIM) a adoptat Convenția nr.177 privind munca la domiciliu (RM nu a ratificat această convenție). Astfel, problemele muncii la distanță sau la domiciliu în RM nu sunt practic reglementate de legislația în vigoare.

Legislația națională conține prevederi doar în privința **muncii la domiciliu** – art. 290 alin. (1) și (2) din Codul Muncii al RM nr. 154/2003.

Deși articolul citat, indică expres că salariații cu munca la domiciliu sunt considerate persoanele care au încheiat un contract individual de muncă în acest sens, nu există impediment legal de a încheia un acord adițional la contractul de muncă deja existent prin care părțile să prevadă prestarea muncii de către salariat în continuare la domiciliu, fie pe o durată determinată fie pe o durată nedeterminată. În acest caz,

¹ CNESP Consiliul Național Excepțional de Sănătate Publică

Atenție! În regim de stare excepțională, Comisia pentru Situații Excepționale poate institui anumite norme derogatorii de la regulile generale.

devine aplicabil art. 68 din Codul Muncii al RM, care prevede că, contractul individual de muncă nu poate fi modificat decât printr-un acord suplimentar semnat de părți.

Dispoziția CSE nr.6 din 26.03.2020 și Dispoziția nr.24 din 29.04.2020, reiterează și concretizează dreptul conducătorului unității bugetare, de a dispune prin act administrativ unilateral, care presupune că, angajatorul din sectorul bugetar pe perioada stării de urgență nu mai are nevoie de acordul salariatului pentru prestarea muncii la domiciliu, ci o poate face unilateral dacă găsește oportun.

În rest, subiecții raporturilor juridice de muncă care nu sunt vizați în Dispozițiile Comisiei pentru Situații nr.6/26.03.2020 și 24/29.04.2020 (alții decât unitățile bugetare), vor aplica normele generale prevăzute de legislația muncii în ceea ce privește aplicarea mecanismul prestării muncii la domiciliu.

Atenție! Prestarea muncii la domiciliu de către salariat va fi posibilă atât de la domiciliul acestuia (indicat în buletinul de identitate) cât și din alt loc, cum ar fi de exemplu reședința temporară a persoanei fizice.

Important este ca părțile să indice în contractul de muncă sau acord, locul de unde salariatul realmente va munci.

Categorii limitate de lucrători pot lucra de la distanță sau acasă. De regulă, acestea sunt categorii de specialiști a căror activitate constă în crearea de documente, texte, rapoarte, programe care folosesc echipamente personale, anumite categorii de profesii muncitorești pentru fabricarea produselor, care nu necesită condiții și echipamente speciale.

În acest mod de muncă, angajatul este obligat să îndeplinească munca atribuită de angajator pe parcursul întregului timp de lucru și să fie sub controlul angajatorului prin intermediul tehnologiilor moderne (telefon, alte mijloace de comunicare). Totodată, având în vedere specificul muncii, părțile pot să prevadă regim normal de muncă, fie regim flexibil de muncă a salariatului sau timp de muncă parțial.

Introducerea șomajului tehnic

Dacă este imposibil de implementat soluțiile propuse mai sus, potrivit art. 80 al Codului muncii al RM nr.154/2003, angajatorul poate introduce șomajul tehnic.

Șomajul tehnic este suspendarea muncii cauzată de lipsa condițiilor organizatorice sau tehnice necesare pentru desfășurarea muncii, forței inevitabile sau alte circumstanțe. Șomajul tehnic care a intervenit fără culpa salariatului este plătit la o rată de cel puțin două treimi din rata tarifară a categoriei (salariului) stabilită pentru angajat.

Introducerea șomajului tehnic nu necesită acordul salariatului. Această problemă este decisă de angajator în acord (dacă este cazul) cu organizația sindicală primară sau cu un reprezentant al colectivului de muncă.

Aplicarea mijloacelor individuale și colective de protecție

Dacă toate opțiunile de mai sus pentru soluționarea problemei organizării muncii în timpul carantinei și perioadei stării excepționale nu sunt adecvate, rămâne varianta de a activa în continuare cu furnizarea de echipamente de protecție personală și colectivă.

În acest caz, angajatorul gratuit:

- va pune la dispoziția angajaților echipamente de protecție personală, detergenții, antiseptice și dezinfectanți (art.241 al Codului muncii al RM nr. 154/2003);
- va informa angajații cu privire la măsurile preventive postate pe site-ul oficial al Ministerului Sănătății Muncii și Protecției Sociale a RM (<https://msmps.gov.md/coronavirus-2019-ncov>);
- va organiza cea mai sigură navetă a lucrătorilor la locul de muncă și înapoi etc.

Neprezentarea la muncă sau întârzierea la muncă a angajatului, conform Codului muncii a RM este o încălcare a disciplinei muncii. Însă dacă un angajat, nu poate să ajungă la timp la muncă din cauza introducerii de măsuri legate de carantină, nu va fi adus la răspundere disciplinară.

Una dintre condițiile pentru aducerea unui angajat la responsabilitatea disciplinară este prezența culpei personale a angajatului în încălcarea disciplinei muncii precum și absența motivelor obiective (justificatoare). Dacă încălcarea disciplinei muncii este rezultatul unor măsuri legate de introducerea carantinei, angajatorul nu are motive să aplice măsuri disciplinare salariatului.

Pentru perioada de aflare în instituții specializate de îngrijire a sănătății, precum și autoizolarea sub control în legătură cu punerea în aplicare a măsurilor care vizează prevenirea apariției și răspândirii bolii coronavirusului (COVID-19), precum și localizarea și eliminarea focarelor și epidemiilor acestora, persoanelor asigurate acordă indemnizație pentru incapacitatea temporară.

Pentru acest eveniment asigurat, persoanele menționate mai sus primesc prestații pentru incapacitatea temporară din fond Casei Naționale de Asigurări Sociale, începând cu a șasea zi de incapacitate de muncă pentru întreaga perioadă până la restabilirea capacității de muncă sau până când comisia de expertiză medicală și socială stabilește dizabilitatea (stabilirea altei grupe, confirmarea grupei stabilite anterior), indiferent de concediere, încetarea activității antreprenorială sau de altă natură a asiguratului în perioada pierderii capacității de muncă în modul și suma stabilite de lege.

Date de contact pentru mai multă consultanță:

Igor Belei: GSM: +373 79210950

e-mail: igorbelei@gmail.com

Angela Paraschiv: GSM: +373 69060264

e-mail: angela.paraschiv@usmf.md

Raisa Deleu : GSM: +373 69687415

e-mail: raisa.russu@usmf.md